

HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo

Sendes per e-post til postmottak@hod.dep.no

Deres ref: 200904256 -/ HHR

Oslo, 23. desember 2009

Vår ref: Henrik Renner Fredriksen / DOK-2009-03353

HØRING - FORSLAG TIL ENDRINGER I ALKOHOLLOVGIVNINGEN

1 Innledning og konklusjon

Det vises til Helse- og omsorgsdepartementets brev av 23. september 2009, der det inviteres til høringsinnspill til forslaget om endringer i alkohollovgivningen.

HSH representerer et bredt spekter av interesser, blant annet innen handel og reiseliv, som i stor utstrekning har befatning med alkohollovgivningen. HSH mener at det på dette området må føres en næringsvennlig og forutsigbar politikk, samtidig som vi er opptatt av ansvarlighet ved både utformingen, etterlevelsen og håndhevingen av regelverket.

De to viktigste forslagene i høringsnotatet av 23. september 2009, er etter HSHs syn forslaget om redusert maksimal skjenketid fra kl. 03.00 til kl. 02.00, samt forslaget om å innføre som en forsøksordning en mulighet for inndragning av bevilling på stedet. Det er disse forslagene HSH setter hovedfokus på i det følgende. Øvrige forslag har vi bare mindre kommentarer til. Når det gjelder konklusjonen vedrørende de to viktigste temaene, uttrykkes det en klar motstand mot begge forslagene, og HSH vil på det sterkeste oppfordre til at departementet ikke går videre med disse forslagene. De nærmere begrunnelsene kommer vi tilbake til under punkt 2.

2 Merknader til de enkelte kapitlene i høringsnotatet

Kapittel 2 Maksimaltid for skjenking av alkoholholdig drikk

Departementet foreslår at skjenketiden for alkoholholdig drikk innskrenkes med en time, altså slik at skjenking av alkoholholdig drikk i gruppe 3 (over 22 % alkohol) foreslås forbudt mellom kl 02.00 og 13.00. Skjenking av annen alkoholholdig drikk foreslås forbudt mellom kl 2.00 og 06.00.

1. Manglende faktagrunnlag og dokumentasjon av effekt av tiltaket

HSH er opptatt av å ha et seriøst og trygt uteliv og at det skal finnes gode virkemidler for å sikre dette. Vi er også opptatt av at alkoholomsetning og skjenking skal skje på

forsvarlig vis. Etter HSHs syn har imidlertid ikke departementet på overbevisende måte dokumentert eller sannsynliggjort at en reduksjon av skjenketiden med en time vil innebære vesentlig reduserte skadevirkninger for den enkelte eller for samfunnet. Departementet har heller ikke gjort grundige utredninger av hva slags konsekvenser en gjennomføring av tiltaket vil ha, noe som fremstår lite betryggende for en utsatt utelivsnæring.

HSH mener en viktig forutsetning for utforming av en effektiv alkoholpolitikk og effektive virkemidler er å ha tilstrekkelige fakta og kunnskaper om effektene ved nye tiltak. Det må også gjøres en avveining av om foreslåtte tiltak har så vidt stor effekt at det veier opp for eventuelle andre og negative sider ved tiltaket, så som hva slags effekt tiltaket har på lønnsomheten for den næringen som rammes av tiltaket.

Departementet har i liten grad gått inn på faktagrunnlaget som ligger til grunn for forslaget om redusert skjenketid. Departementet viser til ”en rekke studier som viser at jo mer man drikker og jo oftere man drikker seg beruset, desto større er sannsynligheten for at man er involvert i voldssituasjoner”. Videre påpeker departementet at ”en oppsummering av internasjonal forskning viser at endringer i skjenketider følges av endringer i voldsomfanget”, og at en økning av skjenketider medfører mer vold. Til dette vil HSH bemerke at Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS), som departementet også viser til, påpeker at forskningslitteraturen er begrenset hva gjelder sammenhenger mellom endring i skjenketider og omfang av alkoholrelaterte skader. SIRUS viser også til at den metodiske kvaliteten på studiene varierer, og at det ikke er entydige funn.

HSH bestrider ikke at det er en sammenheng mellom tilgjengelighet og konsum av alkohol, samt inntak av alkohol og forekomst av vold, men mener det ikke finnes tilstrekkelig dokumentasjon på at det er skjenketidene som sådan som utgjør hovedutfordringen når det gjelder alkoholrelaterte skader. HSH mener at skadevirkninger av alkohol må anses som en langt mer kompleks problemstilling enn som et utslag av at kommunene har frihet til å ha utvidet skjenketid til kl 03.00. Komplekse problemstillinger krever komplekse løsninger, og en reduksjon i skjenketid fremstår etter HSHs syn som et ensporet og lite målrettet tiltak.

Når det gjelder fakta om servering og uteliv, vil HSH bemerke:

- Serveringsstedene står bare for om lag 15 % av alkoholsalget i Norge. De resterende 85 prosent selges gjennom Vinmonopolet og dagligvarebutikkene
- Salget av øl på serveringsstedene sank med 9 % i 2008 og er rapportert å synke ytterligere i 2009. Antallet serveringssteder har stagnert de siste årene, og bransjen selv frykter flere konkurser
- Landets ledende musikkubber anslår at reduserte åpningstider vil føre til et svekket økonomisk grunnlag og dermed et sterkt redusert kulturtilbud
- Med såkalt utelivsvold menes som regel voldshendelser i gatebildet i nærheten av utesteder. Gjengangere står for brorparten av disse hendelsene. Forekomsten av slike hendelser har over mange år vist liten vekst, til tross for kraftig vekst i antall mennesker som går ut
- Det har vært en nedgang i utelivsvolden i 2009. Nedgangen er ikke like stor som nedgangen i alkoholomsetningen i utelivet

- Flere større byer i Europa praktiserer et tett samarbeid mellom utelivsnæringen og politi/myndigheter. Erfaringer fra blant annet Manchester og Glasgow viser at et tett samarbeid mellom myndigheter, politi og næring om målrettede aktiviteter for en trygg by, førte til nedgang i vold og uro

(Kilder: Bryggeri - og drikkevareforeningen, VBF, SIRUS, Sentrum politistasjon, Oslo)

HSH bemerker for øvrig at eventuelle skadevirkninger som kan knyttes til alkohol ikke utelukkende kan reguleres via alkoholpolitikk. Her er det også andre mekanismer og politikkområder som spiller inn, så som justispolitikkenes innvirkning på politiets kapasitet til å ha en synlig profil i gatebildet og til å følge opp voldsepisoder og annet bråk i gater og på utesteder. Det er etter HSHs syn viktig å se slike politikkområder i sammenheng. Gode løsninger krever også større grad av samarbeid mellom myndigheter og næring, og en målrettet innsats og kontroll av utelivsnæringen.

2. Konsekvenser for næringen

En eventuell gjennomføring av forslaget om redusert skjenketid vil ha klare, negative konsekvenser for utelivs/serveringsnæringen. Dette er i utgangspunktet en utsatt bransje. I løpet av de tre første månedene i 2009 gikk hele 80 restauranter konkurs, i følge Brønnøysundregistrene. Til sammenligning gikk 234 restauranter konkurs i hele 2008. Utelivsbransjen i Sarpsborg og Fredrikstad melder om svikt i publikumsgrunnet og store tap siden innføringen av reduserte skjenketider i kommunene. Det samme gjelder utelivsbransjen i Horten. Flere klubber og kulturarrangører i Oslo uttrykker bekymring for at reduksjonen i skjenketidene vil slå foten under driftsgrunnet deres, og at kulturtilbud som konserter må kuttes. HSH bemerker i denne sammenheng at forslaget om innsnevring av skjenketiden vil kunne ha innvirkning på Norges attraktivitet som reisemål og vår rolle som tilbydere av kulturelle opplevelser til et utenlandsk publikum som stiller store krav til mangfold og fleksibilitet i opplevelsestilbudene når de velger destinasjon. Dette må også ses i sammenheng med at det er få andre europeiske storbyer som har gjennomført tilsvarende begrensninger. Et helhetlig blikk på virkemidler og effekter av gjennomføring av disse, er derfor nødvendig ved vurderingen av departementets forslag.

HSH mener det må legges stor vekt på hensynet til næringens eksistensgrunnlag, særlig sett hen til at det er dårlig dokumenterte effekter av en reduksjon av skjenketiden. I en kost - nytte vurdering vil forslaget om redusert skjenketid etter HSHs syn koste mer for næringen enn det må antas å smake med hensyn til effekt. Det bemerkes i denne sammenheng også at kommunenes frihet til å avgjøre skjenketidens lengde innenfor lovens rammer, gir større muligheter for lokale tilpasninger ut fra eventuelle utfordringer og behov. Det vil være store forskjeller mellom ulike kommuner og byer hva som anses som den beste løsningen, og kommunene bør derfor ha den eksisterende frihetsgrad til å avgjøre hva som passer for seg. Det må også ses hen til at forslaget innebærer stor fare for nedbemanning, med de negative konsekvenser dette vil ha for sysselsettingen.

3. Konsekvenser for øvrig

HSH bemerker at det er grunn til å tro at en reduksjon av skjenketider vil medføre at inntaket av alkohol forskyves fra serveringsstedene og inn i private områder, for eksempel

i forbindelse med vorspiel og nachspiel. En slik forskyvning vil gjøre det vanskeligere å føre kontroll med folks alkoholkonsum, og kan også innebære større fare for at mindreårige inntar alkohol. I tillegg kommer at en flytting av alkoholinntaket vekk fra serveringsstedene, øker risikoen for at festlighetene bringes inn i boligområder, med det potensialet dette har for støy og uro der folk bor og sover. Det nevnes i denne sammenheng at erfaringer fra Vadsø i følge NRK viser at det er blitt mer fyll blant ungdom og mer vold på fest etter at byen kuttet skjenketiden med en time. En større spredning av stedene der alkohol inntas vil også kunne gjøre det vanskeligere for politiet å være synlig tilstedeværende som forebyggende faktor.

Videre bemerkes at en reduksjon i skjenkesteder også påvirker fremveksten av illegale klubber. Dette har også vært resultatet i Fredrikstad og Sarpsborg, hvor utelivsnæringen rapporterer at det finnes flere illegale steder som opererer med inngangspenger og omfattende ulovlig salg av alkohol. Også dette innebærer større vanskeligheter med å føre kontroll med skjenkingen, og større sannsynlighet for at mindreårige inntar alkohol. Det kan ikke være ønskelig å innføre tiltak som har svekket mulighet for kontroll som konsekvens. I realiteten kan dette sies å innebære understøtting av en ulovlig og useriøs del av utelivet, på bekostning av den seriøse delen av bransjen.

4. Tiltak som virker

HSH har tidligere i år vært i dialog med politisk ledelse i Justis - og politidepartementet om vold og organisert kriminalitet i utelivsnæringen. I denne sammenheng kom vi også inn på spørsmålet om redusering av skjenketid. HSH påpekte også da at det ikke finnes god dokumentasjon som peker på klare sammenhenger mellom redusert skjenketid og vold, og at vi mener det er behov for andre virkemidler for å begrense vold og kriminalitet i byene.

HSH har fremholdt betydningen av samarbeid mellom næringene og politi/myndigheter i form av:

- Informasjon om aktivitet fra kriminelle miljøer
- Sterke kontrollmekanismer mot useriøse aktører i utelivsbransjen
- Samordnet aktivitet fra myndighetene (politi, mattilsyn, skatteetat, skjenkekontroll)
- Mer ressurser til politiet og prioritering av synlighet i bysentrene

HSH har også hatt kontakt med politiet i Oslo om uteliv og kriminalitet, og det har fremgått av dialogen med Sentrum politikammer at politiet vektlegger samarbeid og ressurser som mer betydningsfullt enn skjenkeregulering til klokken 02.00.

Et eksempel på et pågående samarbeid mellom aktører i næringen om ansvarlig skjenking, er årets julebordskampanje, ”Drikk smart, tenk klart”. Det er utelivsaktørene Servos, Resthon og Thon Hotels i Oslo-området, alkoholprodusenten Diageo og HSH som står bak kampanjen. Vi samarbeider også med Joh. Johnson, som bidrar med kaffe, og med Ringnes, som stiller med 25.000 flasker lmsdal til tørste julebordgjester.

Serveringsstedene og restaurantene som deltar, informerer sine gjester om kampanjen, tilbyr en ekstra kaffekopp eller to og sender lmsdal og en påminnelse om å drikke nok vann med gjestene når de beveger seg videre. Kampanjen benyttes også som en mulighet

for HSH og næringen i fellesskap til å settes fokus på en sunn drikkekultur og måtehold ved bruk av alkohol.

Det viktigste tiltaket i kampanjen er imidlertid ekstra opplæring av de ansatte på skjenkestedene om ansvarlig alkoholskjenking. Dette innebærer blant annet at de ansatte skal tilby alkoholfritt til personer som er synlig beruset, og at servitører og bartendere er ekstra godt forberedt på å skjenke ansvarlig og unngå overskjenking og bråk i førjulstiden. Politiet har også vært positive til tiltaket.

HSH mener de gode erfaringene både i Norge og i andre land knyttet til samarbeid mellom næring, politi og myndigheter må følges opp med opprettelse av mer formaliserte og systematiske former for samarbeid mellom disse aktørene. HSH ser for seg at det i hver kommune opprettes samarbeidsutvalg eller partsamarbeid, hvor næringen, politiet og kommunen er representert. HSH tror en tett og god dialog mellom disse aktørene vil kunne være et svært positivt virkemiddel, både for å øke de enkelte aktørers forståelse av hverandres ståsted, for å identifisere konkrete problemstillinger å arbeide med i den enkelte kommune og for å finne treffsikre virkemidler som bidrar til ansvarlighet for alle aktørene.

Dersom det på tross av våre innvendinger besluttes å gå videre med forslaget om redusert skjenketid, kunne en mulig løsning være å stille som vilkår for muligheten til å holde åpent mellom klokken 02.00 og klokken 03.00 at skjenkestedet deltar i en form for slikt forpliktende samarbeid med politi og kommune som beskrevet over.

5. Konklusjon

HSH mener utelivet i Norge skal være trygt for befolkningen. Det må tas grep for å sikre rammebetingelsene for den seriøse delen av utelivsbransjen, og satses på målrettet kontroll av næringen for å oppnå tilstrekkelig grad av seriøsitet. Sikring av et trygt uteliv fordrer stor grad av samarbeid mellom næringen og myndigheter. Etter HSHs oppfatning er det ikke på overbevisende måte dokumentert at en reduksjon av skjenketider med en time vil være et effektivt tiltak for å motvirke alkoholrelaterte skader og problemer. HSH mener det er andre tiltak som må til, og vi er således motstandere av forslaget om redusert skjenketid.

Kapittel 3 Kontroll- og reaksjonsbestemmelsene

HSH er opptatt av god kontroll knyttet til utøvelse av salgs- og skjenkebevillinger, da det er viktig at alkohollovens bestemmelser følges ved det enkelte salgs- og skjenkested. Dette gjelder særlig bestemmelsene om forbud mot salg til mindreårige og salg til åpenbart påvirkede personer. Samtidig er salgs- og skjenkebevillingen av stor økonomisk betydning for den enkelte virksomhet, og det er derfor viktig at utøvelsen av kontroll og reaksjoner på overtredelse skjer på en forsvarlig måte.

I lys av dette er HSH tilfreds med at departementet selv konkluderer med at det ikke bør åpnes for provokasjon i forbindelse med kontroller for å avdekke salg/skjenking til mindreårige, og i lys av departementets vurderinger og konklusjon ser vi ikke behov for å komme med ytterligere merknader til spørsmålet om provokasjon. Det samme gjelder vurderingen av spørsmålene om minstereaksjon og vetorett for politiet ved vurdering av om bevilling skal gis, samt spørsmålet om utvidet stengingsadgang. I den grad

departementet mot formodning skulle snu i disse spørsmålene som følge av denne høringsrunden, ber vi om muligheten til å komme tilbake til spørsmålene.

HSH finner imidlertid forslaget om at det som en prøveordning over tre år skal gis adgang for kontrollørene til å inndra bevilling på stedet svært problematisk, og vi vil fraråde en slik forsøksordning.

For det første er inndragning av bevilling i seg selv en reaksjonsform som for det enkelte salgs- og skjenkested oppleves som dramatisk. Et skjenkested vil ha begrenset eller intet grunnlag for drift i inndragningsperioden, mens et salgssted vil oppleve tapt salg og et midlertidig kundefrafall som ofte kan bli permanent, ved at kunder som først har byttet butikk gjerne benytter den nye butikken også etter at inndragningsperioden er avsluttet. De betydelige konsekvenser en inndragning av bevillingen vil ha tilsier at en inndragning baseres på forsvarlig saksbehandling og prinsippet om kontradiksjon, viktige prinsipper som departementet tydelig fremhever. En inndragning på stedet kan vanskelig være basert på en forsvarlig saksbehandling.

For det andre kan ikke HSH se at det foreligger et behov for umiddelbar inndragning. Selv om overtredelse av alkoholovens bestemmelser er meget uheldige, særlig i forhold til salg/skjenking til mindreårige, er det neppe slik at en inndragning ikke kan utstå til kommunen har gjennomført den ordinære saksbehandling. I de sakene der man kan tenke seg at det er absolutt nødvendig å reagere umiddelbart, vil de interesser som tilsier umiddelbar stenging uansett være tilstrekkelig sikret gjennom politiets stengingsadgang.

HSH mener etter dette at det ikke foreligger et behov for en hjemmel til å foreta umiddelbar inndragning av salgs- eller skjenkebevillinger, og uansett slik at et eventuelt behov ikke på langt nær veier så tungt at man kan gå på akkord med grunnleggende prinsipper om forsvarlig saksbehandling og kontradiksjon.

Særlig tydelig blir dette for HSH når man fra medlemmer ulike steder i landet informeres om enkeltepisoder som åpenbart viser at kontrollørene ikke har den nødvendige kompetansen. Det er da av avgjørende betydning at det finnes et overordnet organ som skal vurdere kontrollørens rapport og at denne vurderingen også skal baseres på bevillingshavers fremstilling av saken.

Videre bør lovgiver unngå ordninger som stiller bevillingshaver i et så tydelig avhengighetsforhold som oppstår når en enkelt kontrollør har makt til å treffe vedtak av en slik inngripende karakter, og lovgiver bør unngå å gi slik makt til en gruppe som neppe har de nødvendige forutsetninger for å ivareta sitt ansvar på en betryggende måte. Økt fokus på opplæring vil etter HSH sitt syn ikke være tilstrekkelig for å demme opp for manglende kompetanse eller risiko for myndighetsmisbruk, og vi tillater oss å mene at departementet fremstår som relativt naivt når det av høringsnotatet nærmest synes som om departementet tror at økt opplæring fjerner behovet for forsvarlig saksbehandling og kontradiksjon. HSH mener imidlertid at opplæring av kontrollørene i seg selv er viktig, og mener at det bør være et fokus på dette selv om man ikke innfører den foreslåtte forsøksordningen. Kontrollørene bør ha bedre kunnskap om regelverket, i tillegg til at det bør jobbes med fokus i kontrollsaker, kanskje særlig i forhold til kontroll av skjenkesteder. I den forbindelse kan det være hensiktsmessig at kontrollarbeid inngår som

ett av flere temaer de foreslåtte samarbeidsformer under våre kommentarer i punkt 4 under kapittel 2 over.

HSH fraråder etter dette at det innføres noen forsøksordning som skal gi kontrollørene rett til å beslutte umiddelbar inndragning av salgs- og skjenkebevillinger.

Kapittel 4 Lokale produsenter av alkoholholdige drikkevarer

Departementet foreslår en ny og forenklet ordning for tilvirkning av alkoholholdig drikk som inneholder inntil 4,7 volumprosent alkohol for salg i egen virksomhet. Departementet foreslår at kommunen etter en skjønnsmessig vurdering kan utvide en salgsbevilling til også å omfatte tilvirkning av drikk som inneholder inntil 4,7 prosent alkohol for salg i egen virksomhet. Utvidelsen kan skje samtidig med at salgsbevilling gis eller på et senere tidspunkt. Det åpnes for samproduksjon der samme bevillingshaver har både salgsbevilling utvides til å omfatte tilvirkning for skjenking i egen virksomhet. Det forelås ikke særskilt bevillingsgebyr knyttet til ordningen. Det foreslås ingen endringer med hensyn til statlige tilvirkeres rett til omsetning av den tilvirkede varen. Departementet viser til at en slimordning ville føre til en uheldig sammenblanding av bevillingsmyndighet og kontrollansvar. Departementets forslag speiler eksisterende ordninger med utvidet skjenkevilling med rett til import eller tilvirkning for skjenking i egen virksomhet.

HSH er positiv til den foreslåtte ordningen. HSH mener at en satsning på lokal mat- og drikkeproduksjon basert på lokale råvarer er av stor betydning for norsk reiselivsnæring. Det må derfor legges til rette for at lokale produsenter får omsatt sine produkter, noe som vil kunne ha betydning for markedsføring av turistmål i norske distrikter.

Kapittel 5 Endringer i forbudet mot auksjon

HSH deler departementets syn for så vidt gjelder forslaget om å tillate auksjoner mellom næringsdrivende og at AS Vinmonopolet gis rett til å avholde auksjon av alkoholholdig drikk for private. Etter vårt syn bør sistnevnte ikke bare forbeholdes verdifulle samlereobjekter. En slik innsnevring synes unødvendig, og er bare egnet til å skape tvil om hvorvidt en gjenstand oppfyller vilkåret eller ikke.

Når det gjelder spørsmålet om bildebruk i tilknytning til AS Vinmonopolets auksjoner, er HSH av den oppfatning at bør åpnes for slik bildebruk. Selv om forbudet mot reklame for alkohol er et viktig alkoholpolitisk virkemiddel, bør det ikke være slik at reklameforbudet er til hinder for fornuftig eksponering som synes nødvendig for at auksjonen skal fungere etter hensikten. For interessenter kan det være av betydning å se avbildet de objekter som er gjenstand for auksjonering. For øvrig kan vi ikke se at dette skulle innebære noen problematisk uthuling av eksisterende regelverk. Det finnes allerede i dag en rekke konkrete unntak fra reklameforbudet i forskriftens § 14-3, og det har neppe betydning at bestemmelsen suppleres med et nytt og saklig begrunnet unntak.

Kapittel 6 Gebyrer

HSH har ingen merknader til dette punktet.

Kapittel 7 Aldersbestemmelsene

Departementet foreslår å gjøre unntak fra aldersgrensebestemmelsene for den som selger, utleverer eller skjenker alkoholholdig drikk, når denne har fagbrev som resepsjonist.

HSH støtter forslaget. En slik mulighet kan være praktisk, samtidig som kontrollhensynene er ivaretatt i og med den kompetanse om alkohollovgivning og skjenking som en med slikt fagbrev skal inneha. For å sikre at eventuelle andre fagbrev hvor de samme hensynene gjør seg gjeldende omfattes av samme bestemmelse, foreslår HSH at departementet vurderer en ordlyd som ikke begrenser seg til konkrete fagbrev, men som mer generelt stiller krav til hva slags kompetanse aktuelle fagbrev må inneha. Departementets kommentarer under punkt 7.1.4 om at fagbrevet må ha en naturlig sammenheng med salgs - eller skjenkevirksomhet og at utdanningen i tilstrekkelig grad inneholder krav om opplæring i alkohollovgivningen kan være et naturlig utgangspunkt.

Når det gjelder presiseringen av aldersbestemmelsen (7.2) deler HSH den oppfatning at ordlyden med fordel kan bli klarere, og støtter således forslaget om presisering.

Kapittel 8 Unntak fra tvisteloven § 1-5

HSH deler departementets syn, og finner det hensiktsmessig at det fastsettes et unntak fra tvistelovens § 1-5 slik at søksmål om gyldigheten av forvaltningsvedtak i forhold til alkohollovgivningen kan rettes mot kommunen som fatter vedtaket.

Kapittel 9 Statistikkinformasjon

HSH har ingen merknader til forslaget.

Kapittel 10 Tilgjengelighet

HSH er enig i departementets syn om at spørsmålet om tilgjengelighet ikke tas inn i alkoholloven. Alkoholloven bør ikke inneholde regulering som ligger på siden av alkohollovens formål, og spørsmålet om tilgjengelighet bør derfor overlates til annen lovgivning.

Kapittel 11-18

HSH har ingen merknader til de endringene som foreslås i ovennevnte kapitler.

Kapittel 19 Økonomiske og administrative konsekvenser

HSH vil i tilknytning til dette kapitlet nøye seg med å bemerke at departementet åpenbart undervurderer de økonomiske konsekvensene av de forslag som er fremsatt i høringsnotatets kapittel 2 og 3. Det bør for eksempel være opplagt at en times reduksjon av skjenketiden vil få klart negative konsekvenser for en skjenkenæring som sysselsetter et betydelig antall. For øvrig vises det til vurderingen av de to kapitlene over.

Vennlig hilsen

HSH

Thomas Angell / s
Direktør Handel

Hilde C. Solheim / s
Direktør Reise